

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS
INFORMACIJOS IR KOMUNIKACIJOS DEPARTAMENTO
TYRIMŲ SKYRIUS

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel.: (8 5) 239 6170 / 239 6185
El. p.: tyrimai@lrs.lt; info@lrs.lt; ikd@lrs.lt www.lrs.lt/info

**Analitinė apžvalga
23/98**

2023-11-13

**Užsienyje gyvenančių piliečių galimybės dalyvauti savo valstybės parlamento
rinkimuose**

Šiame darbe pristatomos užsienyje gyvenančių Lietuvos piliečių balsavimo (Lietuvos) parlamento rinkimuose galimybės, pasaulio lietuvių apygardos sudarymo tvarka ir užsienio šalių patirtis.

Daugelis šalių siekia, kad užsienyje gyvenantys jų piliečiai neatitrūktų nuo gimtinės politinio gyvenimo ir balsuotų rinkimuose. Pastebimos skirtingos tendencijos, vienu šalių emigrantai rinkimuose balsuoja mažiau skaitlingai, nei šalyje gyvenantys piliečiai. Kitur – atvirkščiai – užsienyje balsuojančių žmonių dalis procentaliai yra didesnė už balsuojančių šalies viduje. Užsienyje gyvenančių piliečių aktyvumą lemia registracijos rinkimuose tvarka, galimybių balsuoti patogiai sudarymas ir informacijos prieinamumas.

Atkreipiamas dėmesys į tai, kad Seimo rinkimuose norint sudaryti vienmandatę pasaulio lietuvių apygardą, reikia, kad paskutiniuose Seimo rinkimuose užsienyje balsavusių lietuvių skaičius būtų didesnis kaip 1,1 vidutinio rinkėjų visose vienmandatėse rinkimų apygardose skaičiaus. Tai sudaro situaciją, kad Lietuvoje esančiose vienmandatėse rinkimų apygardose dėl apie 50 proc. siekiančio rinkėjų aktyvumo, parlamentarus išrenka dvigubai mažesnis piliečių skaičius, nei pasaulio lietuvių apygardoje.

Taip pat, tos pačios vienmandatės apygardos Lietuvoje ir užsienyje yra formuojamos skirtingai. Lietuvoje gyvenantys ir balsuojantys piliečiai į apygardas yra suskirstomi pagal rinkėjų skaičių, kai tuo tarpu užsienyje gyvenantys lietuviai rinkimų apygardą gali sudaryti pagal aktyvumą. Pastebėtina, kad, jeigu dalyvavusių rinkėjų skaičius būtų dauginamas iš rinkiminio aktyvumo Lietuvoje koeficiento, būtų objektyviai įvertinamas ne tik rinkėjų skaičius, bet ir vidutinis rinkiminis aktyvumas. Kitas variantas būtų pasaulio lietuvių rinkimų apygardą sudaryti pagal užsiregistruojančių balsuoti piliečių skaičių.

Europos Sąjungos valstybių analizė parodė, kad Italijoje, Kroatijoje, Portugalijoje, Prancūzijoje, Rumunijoje emigrantų atstovams yra rezervuotos vietos parlamentuose. Juos emigrantai renka arba padalinti į atskiras apygardas pagal gyvenamąją vietą, arba proporcinio principu. Daugeliu kitų atvejų, emigrantai nerenka savo atskirų atstovų, o jų balsai yra skaičiuojami paskutinėje jų gyvenamojoje vietoje kilmės šalyje arba pagal kitus kriterijus (balsai dar gali būti priskaičiuojami gimimo vietos apygardoje, tėvų, senelių ar sutuoktinio/-ės kilmės ar paskutinės registracijos apygardoje, pagal darbo vietos susietumą su konkrečiu regionu arba sostinės rinkimų apygardoje). Tokia tvarka galioja Austrijoje, Belgijoje, Danijoje, Estijoje, Ispanijoje, Latvijoje, Lenkijoje, Liuksemburge, Slovėnijoje, Suomijoje ir Vokietijoje. Informacija apie konkretų kiekvienoje šalyje taikomą kriterijų ar jų derinius pateikiama prie kiekvienos valstybės apžvalgos.

Tuo tarpu Graikijoje, Kipre, Nyderlanduose, Slovakijoje ir Švedijoje galioja proporcinė rinkimų sistema, tad balsai yra skaičiuojami bendrai ir kriterijai, kuriais jie būtų priskiriami prie konkrečios apygardos, nėra svarbūs.

Keli atvejai gali būti laikomi išskirtiniais. Užsienyje gyvenantys Airijos piliečiai neturi teisės balsuoti Atstovų Rūmų rinkimuose, tačiau kelių universitetų absolventai gali rinkti savo atstovus Senate, tad techniškai turėtų galėti balsuoti užsienyje. Užsienyje gyvenantys Čekijos piliečiai gali balsuoti parlamento rinkimuose, o jų balsai yra priskiriami prie loterijos būdu išrinktos apygardos. Malta neorganizuoja balsavimo užsienyje, tačiau suteikia sąlygas žmonėms pigiau parsikristi į gimtinę atiduoti balsą rinkimuose. Vengrijoje, kurioje taikoma mišri rinkimų sistema, užsienyje gyvenantys šalies piliečiai gali balsuoti tik daugiamandatėje rinkimų apygardoje, o vienmandatėje nebalsuoja.

Įvadas

Daugeliu atvejų, kai nacionaliniuose rinkimuose leidžiama balsuoti šalyje negyvenantiems jos piliečiams, emigrantai sudaro tik mažą rinkėjų dalį, nors užsienyje gali gyventi žymi piliečių dalis. Pavyzdžiui, Lietuva nuo 1990 m. dėl emigracijos sumažėjo 587 tūkst. piliečių, o rinkimuose 2020 m. į rinkėjų sąrašą buvo įrašyta 43,5 tūkst. rinkėjų, dalyvavo – 36,2 tūkst. rinkėjų.

Nepaisant negausaus dalyvavimo, rinkėjai užsienyje gali turėti ne ką mažesnę įtaką rinkimų rezultatams. Kadangi daugumoje šalių šie balsai (dažniausiai išsiųsti paštu) yra skaičiuojami paskutiniai, esant artimai kovai emigrantų balsai gali nusverti rezultatus į vieną ar kitą pusę. Kaip pavyzdį galima paminėti 2006 m. Italijoje vykusius parlamento rinkimus – pirmuosius, kuriuose buvo leista balsuoti užsienyje. Rinkimų rezultatai nebuvo žinomi tol, kol nebuvo suskaičiuoti visi emigrantų balsai. Tuo metu Italijoje galiojusi rinkimų sistema daugiausiai balsų surinkusiai partijai ar koalicijai suteikdavo papildomų mandatų, tad emigrantų balsai buvo laikomi itin svarbiais¹.

Pastebimos skirtingos tendencijos, vienu šalių emigrantai rinkimuose balsuoja mažiau skaitlingai, nei šalyje gyvenantys piliečiai. Kitur – atvirkščiai – užsienyje balsuojančių žmonių dalis procentaliai yra didesnė už balsuojančių šalies viduje. Tačiau šiuo atveju reikia atkreipti dėmesį į rinkėjų užsienyje registravimo balsuoti tvarką.

Mažą rinkėjų užsienyje aktyvumą lemia politiniai, administraciniai, instituciniai ir finansiniai veiksniai. Rinkėjų užsienyje dalyvavimo rinkimuose priežastys skiriasi, kaip ir rinkėjų šalies viduje, tačiau kai kurie veiksniai gali būti būdingi tik rinkėjams užsienyje, pavyzdžiui, rinkimų apylinkių geografinė padėtis, informacijos prieinamumas ir rinkėjų registracijos tvarka.

Kai kuriems rinkėjams kliūčių balsuoti sudaro tai, kad rinkimų apylinkės įrengiamos tik ten, kur yra ambasados ar konsulatai. Pavyzdžiui, jei rinkimų apylinkių yra nedaug arba jos sunkiai pasiekiamos, tai gali lemti žemą rinkėjų aktyvumo lygį. Dalyvavimui rinkimuose taip pat labai svarbūs reikalavimai, keliami registruojantis rinkėju. Jeigu tvarka yra komplikuoja, balsuoti užsiregistruos mažiau žmonių².

Kliūtimi gali būti ir minimalūs rinkėjų skaičiaus reikalavimai, jeigu nesusiformuoja pakankamas rinkėjų skaičius, kada jiems yra sukuriama atskira balsavimo apylinkė.

Priklausomai nuo to, kaip, kada ir kur organizuojama rinkimų kampanija, rinkėjai užsienyje gali jaustis labiau ar mažiau linkę dalyvauti.

Kokias problemas kelia mažas rinkėjų užsienyje aktyvumas? Pavyzdžiui, dalyje Europos Sąjungos valstybių (Italijoje, Kroatijoje, Portugalijoje, Prancūzijoje, Rumunijoje) yra rezervuotas vietų skaičius rinkimų apygardoms. Tokiu atveju, jei išorės rinkėjų aktyvumas yra mažas, rinkimų rezultatams dėl vietos parlamente įtakos turės mažiau balsų nei vidaus rinkimų apygardose, todėl išorės rinkėjų balsai bus neproporcingai svarbūs³. Tačiau Lietuvos atveju, pasaulio lietuvių rinkimų apygardos sudarymo tvarka yra galimai sumažinanti pasaulio lietuvių politinę įtaką, kadangi vieta nėra rezervuota, o jos buvimą reikia užsitikrinti aktyviu balsavimu per kiekvienus rinkimus.

¹ International IDEA. *The International IDEA Handbook. Voting from Abroad:*

<https://www.idea.int/sites/default/files/publications/voting-from-abroad-the-international-idea-handbook.pdf>

² Ten pat.

³ Ten pat.

Situacija Lietuvoje

Užsienyje gyvenantys Lietuviai gali balsuoti paštu arba diplomatinėse atstovybėse. Užsienio lietuviams leidžiant balsuoti tiek daugiamandatėje, tiek vienmandatėje rinkimų apygardoje, tačiau klausimų kelia pats apygardos sudarymas, kuris yra skirtingas kalbant apie vienmandates apygardas Lietuvoje ir užsienyje.

Lietuvoje vienmandatės apygardos yra sudaromos pagal gyventojų skaičių, „apygardoje turi būti nuo 0,9 iki 1,1 vidutinio rinkėjų visose vienmandatėse rinkimų apygardose skaičiaus“. Atsižvelgiama yra į rinkimų apygardas per ankstesnius Seimo rinkimus ir administracinę šalies suskirstymą. Apygardos rečiau apgyvendintose vietose yra sudaromos tik iš gretimų savivaldybių teritorijų.

Pagal Rinkimų kodekso⁴ 17 straipsnio 1 dalį, „sudarant vienmandatę rinkimų apygardą, kurioje balsuoja kitose valstybėse esantys Lietuvos Respublikos piliečiai, jos rinkėjų skaičius nustatomas įskaičiuojant paskutiniuose Seimo rinkimuose dalyvavusių ir Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse ir konsulinėse įstaigose, taip pat papildomose balsavimo vietose užsienyje prie Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybės ar konsulinės įstaigos balsavusių rinkėjų skaičių.“

17 straipsnio 2 dalyje pabrėžiama, kad pasaulio lietuvių apygarda sudaroma, kai paskutiniuose Seimo rinkimuose užsienyje balsavusių žmonių skaičius yra „didesnis kaip 1,1 vidutinio rinkėjų visose vienmandatėse rinkimų apygardose skaičiaus“. Jeigu šis skaičius būtų tik truputį mažesnis ir siektų vidutinį rinkėjų apygardoje skaičių (1,0), pasaulio lietuvių rinkimų apygarda nebūtų sudaroma, o šie rinkėjai sudarytų bendrą rinkimų apygardą su viena apylinke Vilniuje.

Galimai neteisinga formuojant apygardą atsižvelgti tik į rinkimuose dalyvavusių rinkėjų skaičių. Jeigu dalyvavusių rinkėjų skaičius būtų dauginamas iš rinkiminio aktyvumo Lietuvoje koeficiento, būtų objektyviai įvertinamas ne tik rinkėjų skaičius, bet ir vidutinis rinkiminis aktyvumas. Atsižvelgiant į tai, jau dabar turėtų būti sudarytos dvi Pasaulio lietuvių vienmandatės apygardos, nes 2020 m. Seimo rinkimuose Pasaulio lietuvių apygardoje balsavo daugiau kaip 36 tūkst. Lietuvos Respublikos piliečių, o kitose apygardose rinkimuose dalyvavusių rinkėjų vidurkis viršijo tik 16 tūkst.⁵

Kitas variantas būtų pasaulio lietuvių rinkimų apygardą sudaryti pagal užsiregistruojančių balsuoti piliečių skaičių. Tokiu atveju, remiantis 2020 m. patirtimi, rinkimų apygarda būtų didesnė už vidutinę apygardą Lietuvoje. 2020 m. į rinkėjų sąrašą buvo įrašyta 43,5 tūkst. rinkėjų. Tačiau reiktų atkreipti dėmesį, ar nėra pažeidžiama Rinkimų kodekso 16 straipsnio 2 dalies nuostata, kad „rinkėjų skaičius apygardoje turi būti nuo 0,9 iki 1,1 vidutinio rinkėjų visose vienmandatėse rinkimų apygardose skaičiaus“. Apygardai esant didesnei už 1,1 vidurkio, reiktų ieškoti prie kurios iš kitų apygardų prijungti dalį rinkėjų užsienyje.

Situacija kitose ES šalyse

Airija

Užsienyje gyvenantys Airijos piliečiai neturi teisės balsuoti Airijos Atstovų Rūmų rinkimuose (išskyrus diplomatus ir jų sutuoktinius, bei gynybos pajėgų ir policijos atstovus, tačiau ne jų sutuoktinius).

⁴ Lietuvos Respublikos Rinkimų kodeksas (XIV-1381): <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/44e06821075711edbf9c72e552dd5bd/asr>

⁵ Rolandas Tučas, Giedrius Kanapka, „Gal jau metas keisti Seimo rinkimų tvarką?“, *Politologija* 2022(3), 107, 120-157. DOI: <https://doi.org/10.15388/Polit.2022.107.4>

Emigrantai, ketinantys grįžti į Airiją per aštuoniolika mėnesių, gali pasilikti savo adresą Airijoje rinkimų tikslais, tačiau privalo atvykti balsuoti asmeniškai⁶. Rinkėjų registro priežiūra yra neefektyvi, todėl emigrantai dažnai lieka sąrašuose praėjus keleriems metams po išvykimo; kai kurie grįžta specialiai tam, kad balsuotų, o tai techniškai yra neteisėta, tačiau sunku užtikrinti, kad tai būtų padaryta.

Išimtis užsienyje gyvenantiems piliečiams taikoma tik Airijos Senato rinkimuose, kadangi 6 senatorius renka tam tikrų šalies universitetų absolventai⁷.

Austrija

Užsienio šalyse gyvenantys Austrijos piliečiai gali balsuoti rinkimuose, jeigu turi šalies pilietybę, yra vyresni nei 16 metų, jų paskutinė registruota gyvenamoji vieta yra Austrijoje ir asmuo yra pateikęs prašymą balsuoti paštu konkrečiuose rinkimuose arba turi savivaldybės išduotą balsavimo paštu „prenumeratą“⁸. Tokiu atveju balsai yra skaičiuojami jų registracijos vietoje.

Balsai iš užsienio atiduodami siunčiant balsavimo biuletenį paštu, iš anksto apmokėtame voke, kuris pateikiamas kartu su biuleteniu.

Jei asmuo niekada neturėjo pagrindinės gyvenamosios vietos Austrijoje, rinkėjų sąrašuose jis bus registruotas paskutinę buvusią ar esamą pagal tėvų arba vieno iš tėvų pagrindine gyvenamąją vietą Austrijoje; paties gimimo vietą Austrijoje; sutuoktinio gyvenamąją vietą Austrijoje, pagrindinę kitų giminaičių (senelių arba vaikų) gyvenamąją vietą Austrijoje; darbdavio buveinės adresą; turimo nekilnojamo turto adresą arba pagal kitus su Austrija susijusius aspektus.

Belgija

Balsavimas rinkimuose Belgijoje yra privalomas, todėl juose balsuoti turi ir užsienyje gyvenantys piliečiai. Skaičiuojama, kad užsienyje gyvena daugiau kaip 525 tūkst. belgų, kurių 420 tūkst. yra pilnamečiai ir turi balsuoti.

Konkrety informacija užsienio piliečiams apie balsavimą užsienyje yra pateikiama specialioje svetainėje⁹, kurioje informacija pateikiama olandų, prancūzų ir vokiečių kalbomis.

Svetainėje yra išskiriama balsavimas reziduojant kitose Europos Sąjungos šalyje ir gyvenant už ES ribų. Abiejų kategorijų piliečiai privalo balsuoti per federalinių įstatymų leidybos institucijų rinkimus. Užsienyje gyvenantys belgai negali dalyvauti regioniniuose arba savivaldybių ir provincijų rinkimuose.

Ir vieni, ir kiti taip pat privalo balsuoti Europos Parlamento rinkimuose, nors yra nedidelis skirtumas. Belgai, gyvenantys ES, gali balsuoti EP rinkimuose savo gyvenamojoje šalyje. Jei jie nori balsuoti Belgijoje, turi pateikti atskirą prašymą artimiausiai konsulinei įstaigai. Už ES ribų gyvenantys piliečiai gali balsuoti tik už Belgijoje keliamus sąrašus ir jiems nereikia pateikti papildomų prašymų.

Rinkėjo balsas rinkimuose yra įskaičiuojamas toje savivaldybėje, kurią nustato įstatymas, žmonės laisvo pasirinkimo neturi. Yra šešios kategorijos, pagal kurias asmuo gali būti priskirtas prie konkrečios savivaldybės¹⁰. Kita kategorija gali būti taikoma tik jei asmuo neatitinka ankstesnės. Rinkėjas yra priskiriamas prie:

⁶ The Irish times. The vote: returning emigrants warned of 18-month rule, 2018-05-24: <https://www.irishtimes.com/life-and-style/abroad/the-vote-returning-emigrants-warned-of-18-month-rule-1.3505885>

⁷ Citizens Information. Seanad: <https://www.citizensinformation.ie/en/government-in-ireland/houses-of-the-oireachtas/the-seanad/>

⁸ Austrian Embassy London. *Elections and Direct Democracy - General Information*: <https://www.bmeia.gv.at/en/austrian-embassy-london/service-for-citizens/elections-and-direct-democracy-general-information/questions-and-answers>

⁹ Plačiau žr.: *Elections*: <https://diplomatie.belgium.be/nl/voor-belgen-het-buitenland/verkiezingen>

¹⁰ Belg met woonplaats binnen de Europese Unie. *Wat is de gemeente van aanhechting?*: <https://diplomatie.belgium.be/nl/voor-belgen-het-buitenland/verkiezingen/belg-met-woonplaats-binnen-de-europese-unie/wat-de-gemeente-van-aanhechting>

1. Belgijos savivaldybės, kurioje asmuo įtrauktas į gyventojų registrus. Tai įrodoma dokumentais, o jei jų nėra – garbės deklaracija.
2. Jei to nėra, Belgijos savivaldybė, kurioje gimė.
3. Jei tokios nėra, Belgijos savivaldybė, kurioje tėvas arba motina yra arba paskutinį kartą buvo įregistruoti gyventojų registruose.
4. Jei to nėra, nėra, Belgijos savivaldybė, kurioje vyras (žmona), ankstesnis vyras (žmona) arba partneris yra įregistruotas gyventojų registre. Tai įrodoma dokumentais, o jei jų nėra – garbės deklaracija.
5. Jei to nėra, Belgijos savivaldybė, kurioje įregistruotas arba paskutinį kartą įregistruotas gyventojų registre giminaitis iki trečiojo laipsnio arba Belgijos savivaldybė, kurioje įregistruotas arba paskutinį kartą įregistruotas gyventojų registre giminaitis pagal tiesiąją giminystės liniją. Ši giminystė įrodoma dokumentais, o jei jų nėra – garbės deklaracija.
6. Jei to nėra, asmuo registruojamas Briuselio savivaldybės rinkėjų sąrašuose.

Užsienyje gyvenantys piliečiai rinkimuose gali balsuoti grįždami į Belgiją, jeigu asmuo neketina atvykti į Belgiją, jis gali paskirti įgaliotą asmenį, iš tos pačios savivaldybės rinkėjų (jis gali gyventi Belgijoje arba užsienyje), diplomatinėje atstovybėje, per įgaliotą asmenį diplomatinėje atstovybėje arba paštu¹¹.

Kadangi balsavimas šalyje yra privalomas, rinkimuose nebalsuojantys asmenys Belgijoje gali sulaukti nuobaudų. Visų pirma, asmuo gali pateikti nebalsavimo paaiškinimą. Priešingu atveju jam gali grėsti pinigine bauda nuo 40 iki 80 eurų. Už pakartotinį pažeidimą gresia net iki 200 eurų bauda. Nuolat (keturis kartus per 15 metų) atsisakantys balsuoti asmenys gali būti baudžiami draudimu balsuoti. Tačiau nėra informacijos, kad tokios sankcijos kada nors būtų įgyvendintos. Galima rasti informacijos, kad rinkimuose nebalsuojantiems asmenims gali būti sunku gauti darbą viešajame sektoriuje¹².

Bulgarija

Bulgarijos Rinkimų kodekso¹³ 11 straipsnyje nustatyta, kad Centrinė rinkimų komisija ne vėliau kaip likus 57 dienoms iki rinkimų dienos nustato rinkimų apylinkių už šalies ribų sudarymo sąlygas ir tvarką, įskaitant Bulgarijos piliečių balsavimo už šalies ribų sąlygas, tvarką ir organizavimą. Diplomatinė ir konsulinė atstovybių vadovai nustato rinkimų apylinkių vietą už šalies ribų, atsižvelgdami į bulgarų bendruomenės teritorinį pasiskirstymą atitinkamoje vietoje.

Pagal 14 straipsnį, rinkimų apylinkes steigti už Bulgarijos diplomatinė ir konsulinė atstovybių teritorijos ribų leidžiama tik jeigu toje vietoje norą balsuoti išreiškė ne mažiau kaip 40 rinkėjų, arba toje vietoje per pastaruosius 5 metus vykusiuose rinkimuose buvo įsteigta rinkimų apylinkė, kurioje balsavo ne mažiau kaip 100 rinkėjų. Jeigu norą balsuoti tam tikroje vietoje išreiškė mažiau nei 40 rinkėjų, ši informacija yra perduodama Centrinei rinkiminei komisijai, kuri priima sprendimą.

Pagal 15 straipsnį, jeigu rinkėjų skaičius viršija 500, yra sudaroma tiek rinkimų apylinkė, kiek reikia, kad skaičius neviršytų 500 rinkėjų vienoje apylinkėje.

Informacijos, kaip yra skaičiuojami užsienyje gyvenančių bulgarų balsai parlamento rinkimuose, rasti nepavyko.

Čekija

¹¹ Belg met woonplaats binnen de Europese Unie. *Wat zijn de verschillende stemwijzen?:*

<https://diplomatie.belgium.be/nl/voor-belgen-het-buitenland/verkiezingen/belg-met-woonplaats-binnen-de-europese-unie/stemwijzen>

¹² International IDEA. *Compulsory Voting:* <https://www.idea.int/data-tools/data/voter-turnout-database/compulsory-voting>

¹³ *ИЗБОРЕН КОДЕКС:* <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2136112596>

Užsienyje gyvenantys Čekijos piliečiai gali balsuoti parlamento ir prezidento rinkimuose. Čekijos atstovybėse užsienyje negalima balsuoti Senato ir Europos Parlamento rinkimuose. Čekijos piliečiai, norintys balsuoti, šių rinkimų dieną turi atvykti į Čekiją. Čekijos atstovybėse užsienyje negalima balsuoti savivaldybių ir regioninių tarybų rinkimuose. Čekijos piliečiai, norintys balsuoti, turi nuolat gyventi Čekijoje ir šių rinkimų dieną atvykti į Čekiją.

Rinkimuose asmenys gali dalyvauti jeigu turi Čekijos Respublikos pilietybę ir yra ne jaunesni kaip 18 metų amžiaus.

Užsienyje galima balsuoti Čekijos Respublikos atstovybėse, kurių sąrašas pateikiamas šalies užsienio reikalų ministerijos puslapyje.

Prezidento rinkimuose balsuojama už juose dalyvaujančius kandidatus, o parlamento rinkimuose rinkėjai iš užsienio balsuoja už kandidatus iš regiono, kurį burtų keliu parenka Valstybinė rinkimų komisija. Už kito regiono kandidatus atstovybėse balsuoti negalima. Rinkimų tvarka yra aprašyta 1995 m. įstatyme dėl Čekijos Respublikos Parlamento rinkimų tvarkos¹⁴.

Norint balsuoti Čekijos Respublikos atstovybėje, reikia būti įtrauktam į specialų atstovybės rinkėjų sąrašą arba turėti specialų rinkėjo pažymėjimą.

Jei rinkėjas dar nėra įtrauktas į šį sąrašą iš ankstesnių rinkimų, jis gali raštu kreiptis dėl registracijos į atstovybę toje teritorijoje, kurioje gyvena. Prašymas turi būti įteiktas likus ne mažiau kaip 40 dienų iki rinkimų dienos, iki 16 val. Kartu su prašymu rinkėjas turi pateikti asmens tapatybę, Čekijos pilietybę ir gyvenamąją vietą atstovybės teritorijoje patvirtinantį dokumentą. Rinkėjas lieka sąrašė tol, kol nepaprašo jo išbraukti. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad į specialų rinkėjų sąrašą įrašytas asmuo negali balsuoti bet kokiuose kituose rinkimuose būdamas Čekijos teritorijoje, nebent būtų išbrauktas iš sąrašo arba paprašytų atstovybės išduoti rinkėjo pažymėjimą¹⁵.

Rinkėjo pažymėjimas išduodamas tiek Čekijoje gyvenantiems piliečiams, tiek užsienyje ketinantiems balsuoti žmonėms.

Danija

Danijoje balsuoti užsienyje gali kitose šalyse gyvenantys danai arba laikinai užsienyje esantys šalies piliečiai, kurie yra išlaikę nuolatinę gyvenamąją vietą Danijoje, tad balsai yra priskiriami prie turimos gyvenamosios vietos apygardos. Balsavimai yra vykdomi laivuose ir diplomatinėse atstovybėse. Balsuoti užsienyje galima bet kuriuo metu, tačiau išankstiniai balsai, atiduoti likus daugiau nei trimis mėnesiams iki rinkimų dienos, nepripažįstami galiojančiais ir neskaičiuojami.

Danijos laivuose užsienio vandenyse tarnaujantiems jūreiviams ir juos lydintiems sutuoktiniams taikoma speciali taisyklė, pagal kurią jie gali jau kitą dieną po rinkimų atiduoti naują balsą, kuris galios iki kitų rinkimų, jei balsavimas vyko laive¹⁶.

Tačiau Danijos konstitucijos 29 straipsnyje¹⁷ nustatyta, kad teisę balsuoti Folketingo rinkimuose turi bet kuris Danijos pilietis, kuris yra sulaukęs pilnametystės ir nuolatos gyvena karalystėje.

Parlamento rinkimų įstatymo 2 straipsnyje numatytos tik šios išimtys dėl balsavimo rinkimuose nuolatos negyvenant šalyje. Balsuoti gali:

- asmenys, siunčiami į tarnybą užsienyje kaip Danijos valstybinės įstaigos arba bet kurios vietinės privačios įmonės ar asociacijos darbuotojai;
- asmenys, kurie apsigyvena užsienio šalyse kaip tarptautinės organizacijos, kurios narė yra Danija, darbuotojai;

¹⁴ Act of Law 247/1995 Coll., on elections to the Parliament of the Czech Republic:

<https://www.psp.cz/en/docs/laws/1995/247.html>

¹⁵ Gov.cz, *I am a citizen of the Czech Republic and reside abroad. Can I vote?*: <https://portal.gov.cz/en/informace/i-am-a-citizen-of-the-czech-republic-and-reside-abroad-can-i-vote-INF-20>

¹⁶ Ministry of Interior and Housing. *Advance Voting for Voters Abroad*: <https://elections.im.dk/advance-voting/advance-voting-for-voters-abroad>

¹⁷ *The Constitutional Act of Denmark*: <https://www.thedanishparliament.dk/-/media/sites/ft/pdf/publikationer/engelske/publikationer-pdf/the-constitutional-act-of-denmark-2018-uk-web.pdf>

- asmenys, kuriuos Danijos pagalbą teikiančios organizacijos siunčia dirbti į užsienio šalis;
- asmenys, esantys užsienyje mokymosi tikslais;
- asmenys, esantys užsienyje dėl sveikatos priežasčių;
- užsienyje esantys asmenys, kurie pagal priklausomybę karalystei turi būti visiškai lygiaverčiai su aukščiau išvardintuose punktuose nurodytais asmenimis.

Estija

Per Rygikogo ir Europos Parlamento rinkimus bei referendumus balsavimą užsienio valstybėse organizuoja Estijos užsienio atstovybės. Užsienio valstybėse galima balsuoti paštu, užsienio atstovybėse nustatytais dienomis ir elektroniniu būdu. Galimybę balsuoti turi ir nuolat užsienio valstybėje gyvenantys Estijos piliečiai, ir laikinai joje esantys piliečiai¹⁸.

Rygikogo rinkimų įstatymo 50 straipsnio 3 dalies 3 punkte nustatyta, kad Rygikogo rinkimuose užsienyje nuolat gyvenantis rinkėjas savo rinkimų apylinkę turi nustatyti pagal savo buvusią gyvenamąją vietą Estijoje arba savo tėvų ar protėvių gyvenamąją vietą.

Rygikogo rinkimų įstatymo 51 straipsnio 2 ir 3 dalyse papildomai nustatyta, kad jeigu rinkėjas, nuolat gyvenantis užsienio valstybėje, nurodė Taliną kaip savo paskutinę gyvenamąją vietą arba savo tėvų ar senelių paskutinę gyvenamąją vietą, bet nenurodė miesto apygardos, rinkėjui išsiunčiamas suvestinis kandidatų sąrašas rinkimų apygardoje Nr. 1. Jeigu užsienio valstybėje nuolat gyvenantis rinkėjas kaip savo paskutinę gyvenamąją vietą arba paskutinę tėvų ar senelių gyvenamąją vietą nurodė Pečioros apskritį, rinkėjui siunčiamas suvestinis kandidatų sąrašas rinkimų apygardoje Nr. 11¹⁹.

Graikija

Graikijos piliečiai parlamento, Europos Parlamento ar referendumų metu nuolatos ar laikinai gyvenantys užsienyje gali balsuoti, jeigu turi aktyvią balso teisę, yra įrašyti į rinkėjų sąrašus, yra užsiregistravę specialiuose užsienyje gyvenančių graikų sąrašuose. Norint užsiregistruoti specialiuose užsienyje gyvenančių graikų sąrašuose žmonės turi per pastaruosius 35 metus būti 2 metus gyvenę Graikijoje, pateikti einamųjų arba praėjusių mokesčių metų pajamų mokesčio deklaraciją²⁰. Vienintelė išimtis, pagal rinkimų įstatymo nr. 4648/2019²¹ 2 straipsnio 2 dalį taikoma jaunesniems nei 30 metų jaunuoliams, jei jų tėvai pateikė praėjusių metų mokesčių deklaracijas.

Rinkėjai, asmeniškai užsienyje įrašyti į specialų rinkėjų sąrašą, turi teisę pasinaudoti savo teise balsuoti už Graikijos Respublikos ribų Graikijos diplomatinėse institucijose įsteigtuose rinkimų punktuose pagal vidaus reikalų ministro sprendimu nustatytus reikalavimus. Pagal rinkimų įstatymo 7 straipsnį, Kiekvienoje rinkimų apylinkėje turi būti ne mažiau kaip 40 ir ne daugiau kaip 600 rinkėjų.

Užsienyje balsuojantys rinkėjai balsuoja už partijos sąrašą, nereitinguodami kandidatų. Rinkėjų, pasinaudojusių savo teise balsuoti rinkimų apylinkėse užsienyje, balsai yra vienodai įskaičiuojami į bendrą rinkimų rezultatą ir mandatų paskirstymą²².

¹⁸ Valimised. *Voting in foreign states*: <https://www.valimised.ee/en/estonian-elections-nutshell/advance-voting/voting-foreign-states>

¹⁹ *Riigikogu Election Act*: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/510032014001/consolide>

²⁰ Gov.gr. *Register in the special electoral rolls (for Greek residents abroad)*: <https://www.gov.gr/en/ipiresies/polites-kai-kathemerinoteta/ellenes-tou-exoterikou/egraphe-stous-eidikous-eklogikous-katalogous-exoterikou>

²¹ *NOMOS YP' NO. 4648 Issue A' 205/16.12.2019*: <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/583667/nomos-4648-2019>

²² *Με συντριπτική πλειοψηφία το νομοσχέδιο για την ψήφο των αποδήμων*:

<https://www.kathimerini.gr/politics/1055771/me-syntriptiki-pleiopsifia-to-nomoschedio-gia-tin-psifo-ton-apodimon/>

Italija

Italijos konstitucijos 56 ir 57 straipsniuose²³ nustatyta, kad užsienio rinkimų apygardose yra renkami 8 Deputatų Rūmų ir 4 Senato nariai. Tokia tvarka galioja nuo 2020 metų. Nuo 2006 iki 2020 m. užsienio rinkimų apygardose buvo renkama 12 Deputatų Rūmų ir 6 Senato nariai.

Išrinkti atstovai atstovauja vieną keturių užsienio rinkimų apygardų: Europos, Pietų Amerikos, Šiaurės ir Centrinės Amerikos, Afrikos–Azijos–Okeanijos–Antarkties. Deputatų Rūmų atstovų skaičius kiekvienam regionui yra paskirstomas proporcinio būdu pagal regione gyvenančių italų skaičių. Kiekviena apygarda renka po vieną senatorių.

Balsuoti galima atvykstant gyvai į rinkimų apylinkes diplomatinėse atstovybėse arba paštu.

Ispanija

Kitose šalyse gyvenantys Ispanijos rinkėjai gali balsuoti parlamento deputatų, senatorių, autonominių bendruomenių įstatymų leidžiamųjų asamblėjų narių, Seutos ir Meliljos autonominių miestų asamblėjų narių ir Europos Parlamento narių rinkimuose (pastaruoju atveju, jei jie nusprendė balsuoti Ispanijoje, o ne kitoje ES šalyje, kurioje gyvena). Jie negali balsuoti Ispanijoje vykstančiuose savivaldybių rinkimuose.

Ispanijos rinkėjai, laikinai esantys užsienyje, gali balsuoti visuose rinkimuose.

Užsienyje gyvenantys Ispanijos piliečiai turi būti įregistruoti Konsuliniame registre ir Rinkėjų, negyvenančių Ispanijoje, registre. Jei asmenys nėra užsiregistravę, jie turi tai padaryti. Tačiau 2022 m. pakeitus rinkimų įstatymą²⁴ buvo palengvinta užsienyje gyvenančių ispanų balsavimo tvarka ir jie nebeturi tokio prašymo pateikti prieš kiekvieni rinkimus. Tokia nuo 2011 m. galiojusi tvarka mažino į kitas šalis išvykusių ispanų rinkėjų aktyvumą.

Užsienyje gyvenantys ispanai gali balsuoti diplomatinėse atstovybių įsteigtuose balsavimo punktuose arba išsiųsti savo balsą paštu iki tam tikro termino.

Užsienyje gyvenantys ispanai atskirų atstovų nerenka, tačiau įstatymo tekste aiškiai nenurodoma, ar balsai fiksuojami asmenų paskutinėje Ispanijoje registruotoje gyvenamojoje vietoje, ar susumuojami konkrečiame regione.

Kipras

Balsavimo teisę rinkimuose Kipre suteikia užsiregistravimas Kipro nuolatiniuose rinkėjų sąrašuose ir rinkėjo knygelės gavimas. Asmuo būtinai turi būti 18 metų amžiaus, būti nuolatiniu Kipro piliečiu arba gyventi Kipre 6 mėnesius iki paraiškos pateikimo.

Norintys balsuoti užsienyje asmenys turi pateikti prašymą, kad jų duomenys iš nuolatinių rinkėjų sąrašų būtų perkelti į balsuojančių užsienyje²⁵.

Kipro Respublikos Atstovų Tarybos rinkimai vyksta atvirais sąrašais, pagal proporcinio atstovavimo principą. Rinkėjai balsuoja už partiją ir gali atiduoti vieną pirmumo balsą už savo partijos sąraše esantį kandidatą kiekvienoje (po vieną pirmumo balsą už 4 apygardoje renkamus parlamentarų, taigi Nikosijoje, kur renkama 20 parlamentarų, rinkėjai turi 5 pirmumo balsus). Partijų lyderiai ir koalicijų sąrašus vedantys kandidatai neprivalo gauti pirmumo balsų, kad būtų išrinkti į Atstovų Tarybą. Užsienyje gyvenantys piliečiai atskirų atstovų nerenka.

²³ *The Constitution*: <https://www.senato.it/istituzione/la-costituzione/parte-ii/titolo-i/sezione-i/articolo-56>

²⁴ *Ley Orgánica 5/1985, de 19 de junio, del Régimen Electoral General*: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1985-11672>

²⁵ Parikiaki. *Voters can register to vote abroad for Cyprus parliamentary elections by April 23*:

<https://www.parikiaki.com/2021/03/voters-can-register-to-vote-abroad-for-cyprus-parliamentary-elections-by-april-23/>

Kroatija

Visi vyresni nei 18 metų Kroatijos piliečiai (rinkėjai) turi visuotinę ir vienodą teisę balsuoti Kroatijos parlamento, Kroatijos Respublikos prezidento ir Europos Parlamento rinkimuose, taip pat dalyvauti nacionaliniuose referendumuose²⁶.

Rinkėjai, kurie nėra nuolatiniai Kroatijos Respublikos gyventojai ir nori balsuoti Kroatijos Respublikos diplomatinėse ir konsulinėse atstovybėse užsienyje, turi pateikti aktyvios registracijos prašymą.

Rinkėjai, kurie nėra nuolatiniai Kroatijos Respublikos gyventojai ir yra pateikę prašymą išduoti elektroninę asmens tapatybės kortelę, *ex officio* yra registruojami ir įtraukiami į rinkėjų sąrašus (pagal nuolatinės gyvenamosios vietos užsienyje adresą) būsimiems rinkimams. Jei rinkimų dieną jie norės balsuoti ne savo nuolatinės gyvenamosios vietos arba diplomatinės ir konsulinės atstovybės adresu, jie gali pateikti prašymą pakeisti registracijos vietą.

Kroatijos piliečiai gyvenantys užsienyje balsuoja atskiroje rinkimų apygardoje ir renka 3 parlamento narius (iš 151)²⁷. Iki 2011 m. emigrantai rinko ne daugiau kaip 6 parlamento narius, priklausomai nuo rinkėjų aktyvumo, tačiau kiekis buvo sumažintas atsižvelgiant į žemą rinkėjų aktyvumą.

2020 m. parlamento rinkimuose balsavo 28,4 tūkst. diasporos atstovų. Iš viso balsavo 1,7 mln. kroatų (rinkėjų aktyvumas 46,44 proc.)²⁸. Taigi, galima pastebėti, kad itin maža migrantų dalis renka proporciškai didelę parlamento dalį.

Latvija

Latvijos piliečiai, kuriems rinkimų dieną sukanka 18 metų, turi teisę balsuoti, išskyrus atvejus, kai taikomas vienas ar keli apribojimai, dėl kurių asmenys yra pripažinti neveiksniais.

Saeimos rinkimuose balsavimas užsienyje yra vykdomas diplomatinėse atstovybėse ir laivuose. Saeimos rinkimų įstatymo 44 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad rinkėjai, balsuojantys rinkimų punktuose, įrengtuose užsienyje arba laivuose, gauna balsavimo biuletenius su Rygos rinkimų apygardoje iškeltų kandidatų sąrašais, o jų balsai pridedami prie kitų Rygos rinkimų apygardoje atiduotų balsų²⁹.

Lenkija

Lenkijos Seimo ir Senato rinkimuose teisę balsuoti užsienyje įsteigtoje rinkimų apygardoje turi Lenkijos piliečiai, kuriems balsavimo dieną yra sukakę 18 metų, jiems nebuvo apribotos teisės, atimtos rinkimų teisės, jie nebuvo teismo pripažinti neveiksniais. Laikinais užsienyje esantys rinkėjai gali balsuoti tik asmeniškai užsienyje įsteigtose rinkimų apylinkėse³⁰. Lenkijos rinkimų kodekso 226 straipsnis nustato, kad balsavimo biuletenių paruošimo ir pristatymo būdą Lenkijos jūrų laivuose ir užsienyje įsteigtose rinkimų apylinkėse nustato Valstybinė rinkimų komisija, pasikonsultavusi atitinkamai su ministru, atsakingu už jūrų ūkį, ir ministru, atsakingu už užsienio reikalus³¹.

Valstybinė rinkimų komisijos puslapyje skelbiama, kad užsienyje balsuojantys žmonės gauna du biuletenius – vieną Seimo rinkimams, kitą Senato rinkimams. Seimo rinkimų biuletenis atrodis

²⁶ E-Citizens. *Voting abroad*: <https://gov.hr/en/voting-abroad/1566>

²⁷ *Zakon o izbornim jedinicama za izbor zastupnika u Zastupnički dom Hrvatskoga državnog sabora*: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_11_116_1855.html

²⁸ *ELECTIONS FOR REPRESENTATIVES IN THE CROATIAN PARLIAMENT (07/05/2020)*: <https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/index.html#/app/parlament-2020>

²⁹ *The Saeima Election Law*: <https://www.saeima.lv/en/about-saeima/saeimas-velesanas-1/saeimas-velesanu-likums-1>

³⁰ *Co zrobić, aby zagłosować za granicą?*: <https://pkw.gov.pl/aktualnosci/informacje/co-zrobic-aby-zaglosowac-za-granica-poradnik-i-spot-aktualizacja>

³¹ *Kodeks Wyborczy*:

https://sejmsenat2019.pkw.gov.pl/sejmsenat2019/statics/kodeks/pliki/1566220388_kodeks_wyborczy_-_2019_10_08.pdf

kaip 19 apygardoje Seimo rinkimuose, o Senato rinkimuose – kaip 44 apygardoje Senato rinkimuose. Taigi, balsai yra užfiksuojami Varšuvoje suformuotose rinkimų apygardose.

Liuksemburgas

Rinkimuose balsuoti norintys Liuksemburgo piliečiai turi turėti šalies pilietybę, būti ne jaunesni kaip 18 metų rinkimų dieną, turėti visas pilietines ir politines teises bei turėti nuolatinę gyvenamąją vietą Liuksemburgo Didžiojoje Hercogystėje. Užsienyje gyvenantys Liuksemburgo piliečiai gali balsuoti parlamento rinkimuose paštu.

Užsienyje gyvenantys Liuksemburgo piliečiai nerenka atstovų už šalies ribų sudarytoje rinkimų apygardoje. Užsienyje gyvenantys Liuksemburgo piliečiai gali balsuoti paštu toje komunoje, kurioje jie paskutinį kartą gyveno Liuksemburge. Liuksemburgo piliečiai, kurie gimė Liuksemburge, bet niekada jame negyveno, gali balsuoti paštu toje komunoje, kurioje jie gimė. Liuksemburgo piliečių, kurie negimė Liuksemburge ir niekada jame negyveno, balsai paštu yra įskaičiuojami prie Liuksemburgo miesto komunos balsų³².

Norintys užsienyje balsuoti piliečiai turi pateikti prašymą ne vėliau kaip 25 dienos iki rinkimų. Jeigu atsakymas į prašymą turi būti siunčiamas į adresą užsienyje, prašymas turi būti pateiktas ne vėliau kaip 40 dienų iki balsavimo dienos³³.

Malta

Balsavimas užsienyje gyvenantiems piliečiams nėra organizuojamas³⁴, tačiau valstybė kompensuoja dalį lėktuvo išlaidų į šalį norintiems grįžti balsuoti piliečiams. Prieš 2022 m. buvo organizuojami skrydžiai (pagrindė iš Briuselio ir Jungtinės Karalystės) už 90 eurų į abi puses³⁵.

2018 m. lapkritį publikuotame straipsnyje pastebima, kad paskutiniuose rinkimuose skrydžių subsidijos kainavo apie 1,75 mln. eurų, o balsuoti atvyko 1 717 Maltos piliečių³⁶.

Nyderlandai

Užsienyje gyvenantys Nyderlandų piliečiai paprastai balsuoja paštu. Balsavimo paštu biuletenį kartu su balsavimo paštu pažymėjimu ir galiojančio Nyderlandų paso arba asmens tapatybės kortelės fotokopiją asmenys turi nusiųsti į balsavimo paštu punktą Hagoje. Balsavimo paštu biuletenį taip pat gali išsiųsti paštu arba įteikti asmeniškai Nyderlandų ambasada ar generaliniam konsulatui.

Jei šalyje, kurioje asmuo gyvena, pašto paslaugos veikia lėtai arba nepatikimai, jie gali balsuoti per įgaliotinį. Tai reiškia, kad įgalioja asmenį Nyderlanduose balsuoti jų vardu. Atstovų rūmų ir Europos Parlamento rinkimuose galima balsuoti pagal įgaliojimą. Kiekvieniems rinkimams reikia kreiptis į Hagos savivaldybę dėl įgaliojimo balsuoti pagal įgaliojimą³⁷.

Atskirų atstovų užsienyje balsuojantys Nyderlandų piliečiai nerenka, kadangi šalies parlamentas yra sudaromas iš 150 pagal proporcinį atstovavimo principą išrenkamų parlamentarų, tad norint gauti vieną mandatą partijai reikia surinkti 0,67 proc. balsų.

³² *Vote par correspondance. Élections législatives*: <https://elections.public.lu/fr/systeme-electoral/legislatives-mode-emploi/vote-correspondance.html>

³³ Ten pat.

³⁴ International IDEA. *The International IDEA Handbook. Voting from Abroad*: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/voting-from-abroad-the-international-idea-handbook.pdf>

³⁵ *Maltese living abroad may vote by travelling with Air Malta's scheduled services*: <https://tvmnews.mt/en/news/maltese-living-abroad-may-vote-by-travelling-with-air-maltas-scheduled-services/>

³⁶ Times of Malta. *Government considering ways for Maltese abroad to vote at embassies*: <https://timesofmalta.com/articles/view/government-considering-ways-for-maltese-abroad-to-vote-at-embassies.694705>

³⁷ Netherlands Worldwide. *How do I vote from abroad?*: <https://www.netherlandsworldwide.nl/voting-abroad/how-to-vote>

Užsienyje norintys balsuoti Nyderlandų piliečiai turi tik užsiregistruoti kaip rinkėjas užsienyje. Tai atveria kelią balsuoti Antrųjų Rūmų, Europos Parlamento, ir nenuolatinių gyventojų rinkėjų kolegijos (kuri padeda nustatyti Pirmųjų Rūmų sudėtį) rinkimuose³⁸.

Portugalija

Užsienyje gyvenantiems portugalams Atstovų rūmuose atstovaujama nuo 1976 m. Todėl užsienyje gyvenantys rinkėjai taip pat sudaro dvi rinkimų apygardas: vieną – Europos, kitą – likusio pasaulio rinkimų apygardą. Kiekvienoje iš šių apygardų išrenkama po du deputatus, tačiau tik tuo atveju, jei apygardoje balsuoja ne mažiau kaip 55 000 rinkėjų. Jei balsuoja mažiau rinkėjų, atitinkamai apygardai skiriama tik viena vieta³⁹.

Portugalijos piliečiai prieš rinkimus turi patikrinti ir, jei reikia, atnaujinti gyvenamosios vietos adresą, kuris yra nurodytas jų piliečio kortelėje. Tai galima padaryti valstybinėse institucijose arba internetu. Tai yra būtina siekiant užtikrinti, kad teise balsuoti užsienyje būtų galima naudotis be jokių apribojimų.

Kalbant apie balsavimo formą, užsienyje gyvenantys piliečiai gali pasirinkti, ar balsuoti asmeniškai, ar balsuoti paštu, iki Prezidento dekreto, kuriuo skelbiami rinkimai, paskelbimo dienos, ar asmeniškai atitinkamoje balsavimo komisijoje (ambasadoje arba konsulinėje įstaigoje). Jei rinkėjas nepasinaudos pasirinkimo teise, jis automatiškai tampa registruotas balsuoti paštu⁴⁰.

Prancūzija

Prancūzijoje nuo 1948 m. užsienyje gyvenantys piliečiai yra atstovaujami Senate. Nuo 1983 m. diasporos atstovų dalis sudaro 12 vietų. Tačiau svarbu pabrėžti, kad šių 12 senatorių tiesiogiai nerenka užsienyje gyvenantys prancūzai. Juos renka kolegija, sudaryta iš 150 narių, išrinktų iš 183 narių, kurie sudaro Vyriausiąją Prancūzijos piliečių užsienyje tarybą (pranc. *Conseil Supérieur des Français de l'Étranger*) kuri Prancūzijos vyriausybei atstovauja maždaug 2 mln. užsienyje gyvenančių Prancūzijos piliečių. 150 šios tarybos narių tiesiogiai renka rinkėjai užsienyje⁴¹.

Nacionalinėje Asamblėjoje užsienyje gyvenantys Prancūzijos piliečiai yra atstovaujami nuo 2012 metų. Tam yra sukurta 11 rinkimų apygardų, kuriose parlamento nariai yra renkami kaip ir pačioje Prancūzijos teritorijoje – vienmandatėse apygardose su dviejų turų sistema. Taigi, užsienyje esantys prancūzai balsuoja savo gyvenamajai vietai priskirtoje apygardoje. 2022 m. rinkimuose 435 vietose veikė 708 balsavimo punktai, o rinkimuose balsavo apie 25 proc. užsienyje gyvenančių prancūzų⁴².

Rumunija

Rumunijos piliečiai gyvenantys užsienyje turi vieną rinkimų apygardą, kurioje renka 4 atstovus į Rumunijos Deputatų Rūmus ir 2 Rumunijos Senato narius. Tokios rinkimų įstatymo pataisos buvo priimtos 2008 m.⁴³, tačiau rinkėjų aktyvumas užsienyje išlieka mažas.

³⁸ Netherlands Worldwide. *Voting from abroad*: <https://www.netherlandsworldwide.nl/voting-abroad>

³⁹ International IDEA. *The International IDEA Handbook. Voting from Abroad*: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/voting-from-abroad-the-international-idea-handbook.pdf>

⁴⁰ *Voting abroad for the election of the Assembly of the Republic*: <https://portaldiplomatico.mne.gov.pt/en/communication-and-media/press-releases/voting-abroad-for-the-election-of-the-assembly-of-the-republic>

⁴¹ International IDEA. *The International IDEA Handbook. Voting from Abroad*: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/voting-from-abroad-the-international-idea-handbook.pdf>

⁴² *Voting abroad*: <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/services-aux-francais/voter-a-l-etranger/>

⁴³ Bogdan M. Popescu. *Out-of-country voting. Electoral participation of Romanian diaspora*: <https://archivos.juridicas.unam.mx/www/bjv/libros/11/5035/13.pdf>

Rumunijos piliečiai, gyvenantys arba reziduojantys užsienyje, gali balsuoti rinkimuose paštu, jei per nustatytą terminą užsiregistravo rinkėjų sąrašė arba atvykti į ambasadų įsteigtas balsavimo apylinkes⁴⁴.

Slovakija

Balsuoti rinkimuose Slovakijoje gali visi šalies piliečiai, išskyrus jaunesni nei 18 metų asmenys, už sunkius nusikaltimus kalintys asmenys ir tie, kuriuos teismas pripažino neveiksniais. Rinkimuose užsienyje esantiems slovakams leidžiama balsuoti tik paštu⁴⁵.

2023 m. Slovakijos Respublikos Nacionalinės Rados rinkimuose užsienyje balsavo 58 779 slovakai, t. y. 80,5 proc. registruotų Slovakijos rinkėjų iš 104 šalių. Iš pradžių norą balsuoti paštu pareiškė 72 993 slovakai.

Kadangi rinkimai Slovakijoje yra vykdomi visą šalį apimančioje daugiamandatėje rinkimų apygardoje ir emigrantai nerenka atskirų atstovų, jų balsai yra skaičiuojami bendrai ir neturi įtakos konkrečiame regione.

Užsienyje gyvenantys Slovakijos piliečiai šeštą kartą šiais metais galėjo balsuoti paštu parlamento rinkimuose. Pirmą kartą tokią galimybę jie turėjo 2006 m. 2020 m. parlamento rinkimuose paštu balsavo 48 925 rinkėjai⁴⁶.

Slovėnija

Kiekvienas 18 metų sulaukęs Slovėnijos pilietis turi teisę balsuoti ir būti renkamas. Išimtis – asmenys, sulaukę 18 metų, kurie, kai jiems buvo nustatyta globa, teismo buvo pripažinti nesugebančiais suprasti rinkimų reikšmės, tikslo ir pasekmių.

Paprastai rinkėjai balsuoja savo gyvenamosios vietos rinkimų apylinkėje. Kadangi kartais tai neįmanoma, yra ir kitų galimybių. Rinkėjai, atitinkantys reikalavimus, gali balsuoti paštu Slovėnijoje, paštu užsienyje, savo namuose, diplomatinėse ar konsulinėse atstovybėse užsienyje arba kaip emigrantai balsavimo punktuose Slovėnijoje⁴⁷.

Rinkėjai naudojami savo teise balsuoti rinkimų apygardoje, kurioje yra jų nuolatinė gyvenamoji vieta arba kurioje jie ar vienas iš jų tėvų paskutinį kartą nuolat gyveno. Pastaroji nuostata taikoma asmenims, neturintiems nuolatinės gyvenamosios vietos Slovėnijoje⁴⁸.

Suomija

Už balsavimo užsienyje įgyvendinimą Suomijoje yra atsakinga užsienio reikalų ministerija⁴⁹. Išankstinio balsavimo punktai užsienyje yra įrengiami Suomijos diplomatinėse ir konsulinėse atstovybėse arba jų biuruose 86 skirtingose šalyse. Iš viso užsienyje 2023 m. parlamento rinkimų metu veikė 216 išankstinio balsavimo punktai.

Suomijos rinkimų įstatyme nepavyko rasti nuostatų, kuriose būtų detalai apibrėžta, prie kurios rinkimų apygardos yra priskiriami užsienyje gyvenančių suomių balsai. Tačiau Teisingumo ministerijos administruojamame 2023 m. parlamento rinkimų puslapyje pateikiamuose rezultatuose matyti, kad užsienyje gyvenančių ir atitinkamoje apygardoje balsavusių rinkėjų dalis yra pateikiama

⁴⁴ MAE launches "Guide of Romanian voter abroad" for 11 December election: <https://losangeles.mae.ro/en/romania-news/7306>

⁴⁵ Ministerstvo vnútra Slovenskej Republiky. *Volba poštou*: <https://www.minv.sk/?nr23-posta>

⁴⁶ The Slovak Spectator. *Progresívne Slovensko's landslide win among Slovaks abroad*: <https://spectator.sme.sk/c/23222736/progresivne-slovensko-landslide-win-among-slovaks-abroad.html>

⁴⁷ Republic of Slovenia. *Elections and referendums*: <https://www.gov.si/en/policies/state-and-society/elections-and-referendums/>

⁴⁸ Republic of Slovenia. *Elections to the National Assembly*: <https://www.gov.si/en/topics/elections-to-the-national-assembly/>

⁴⁹ *Election Act (714/1998; amendments up to 218/2004 included)*:

<https://constitutionnet.org/sites/default/files/Election%20Act%201998%2C%20%20amended%202004.pdf>

prie rezultatų kiekvienoje apygardoje⁵⁰. Tai leidžia daryti išvadą, kad užsienyje gyvenantys asmenys parlamento rinkimuose Suomijoje balsuoja pagal savo paskutinę šalyje registruotą gyvenamąją vietą.

Švedija

Užsienyje gyvenantys Švedijos piliečiai gali siųsti savo balsus paštu arba balsuoti Švedijos ambasadoje ar konsulate. Balsuoti rinkimuose galima 10 metų po išvykimo iš Švedijos, vėliau reikia iš naujo užsiregistruoti rinkėjų sąrašė, jei nori balsuoti rinkimuose Švedijoje ateinančius 10 metų⁵¹.

Informacija apie tai, kuriose apygardose yra įskaičiuojami užsienyje balsavusių švedų balsai, nėra pateikiama, tačiau šalyje taikoma proporcinė rinkimų sistema reiškia, kad balso įskaitymo vieta didelio skirtumo neturi.

Vengrija

Remiantis Vengrijos Pagrindinio įstatymo 23 straipsniu, kiekvienas šalies pilietybę turintis asmuo gali balsuoti rinkimuose. Šiuo metu Vengrija turi 460 tūkst. užsienyje gyvenančių piliečių, kurie yra užsiregistravę balsuoti rinkimuose⁵². Registracija galima paštu arba per elektroninę sistemą⁵³.

Nacionalinis rinkimų biuras siunčia balsavimo paketą adresu (Vengrijoje arba užsienyje), kurį prašymo formoje nurodė jau užsiregistravęs Vengrijos rinkėjas, neturintis gyvenamosios vietos Vengrijoje. Registracijos paraiškoje rinkėjas gali paprašyti atsiimti balsavimo paketą asmeniškai. Tokiu atveju jį galima atsiimti darbo valandomis darbo dienomis likus dviem savaitėms iki rinkimų dienos vienmandatėse rinkimų apygardose, nustatytose Vengrijos savivaldybėse netoli sienos, arba nurodytose Vengrijos atstovybėse užsienyje. Taigi, balsavimas rinkimuose šalyje vyksta paštu.

Kadangi rinkimai Vengrijoje, kaip ir Lietuvoje, vyksta pagal mišrią rinkimų sistemą, paštu balsuojantys rinkėjai gali balsuoti tik už nacionalinį partijos sąrašą (t.y. daugiamentatėje apygardoje). Rinkėjai užsienyje negali balsuoti už nacionalinių mažumų keliamus sąrašus ar konkrečiose vienmandatėse apygardose keliamus kandidatus⁵⁴.

Vokietija

Vokietijoje balsuoti gali tik rinkėjų sąrašė įrašyti asmenys. Užsienyje gyvenantys vokiečiai, neturintys Vokietijoje registruotos gyvenamosios vietos, vadinami vokiečių emigrantais. Jie nėra automatiškai įtraukiami į rinkėjų sąrašą. Jei Vokietijos emigrantai nori dalyvauti Bundestago rinkimuose, prieš kiekvienus rinkimus jie turi pateikti raštišką prašymą įtraukti juos į rinkėjų sąrašą⁵⁵.

Bundestago rinkimuose balsuojama yra tik paštu, kadangi, pagal Vokietijos institucijų pateikiamą informaciją, kiekvienoje diplomatinėje atstovybėje tuomet reikėtų turėti pakankamai balsalapių, kurie būtų pritaikyti kiekvienai iš 299 vienmandačių apygardų, o tai nėra praktiška⁵⁶.

Asmenų balsai yra skaičiuojami apygardoje, kurioje jie buvo registruoti paskutinį kartą. Svarbu būti gyvenus Vokietijos teritorijoje 3 mėnesius per pastaruosius 25 metus ir to laikotarpio metu būti vyresniam nei 14 metų.

⁵⁰ Parliamentary Elections 2023. *Voter Turnout*: <https://tulospalvelu.vaalit.fi/EKV-2023/en/aanestys1.html>

⁵¹ Skatteverket. *Rösta i svenska val*:

<https://skatteverket.se/privat/folkbokforing/flyttafransverige/rostaivalskaval.4.76a43be412206334b89800018623.html>

⁵² *Levélszavazási regisztrációs adatok összesítve*: <https://www.valasztas.hu/kulhoni-magyar-allampolgarok-valasztasi-regisztracioja>

⁵³ *VÁLASZTÁS*: https://magyarorszag.hu/szof_szolg_lista?kategoria=VL

⁵⁴ *Questions & Answers*: <https://www.valasztas.hu/web/national-election-office/voting-of-hungarian-citizens-having-no-residence-in-hungary-out-of-country-citizens->

⁵⁵ Bundestag election. *Germans abroad*: <https://www.bundeswahlleiterin.de/en/bundestagswahlen/2021/informationen-waehler/deutsche-im-ausland.html>

⁵⁶ Ten pat.

Pagal neseniai priimtą rinkimų įstatymo pakeitimą užsienyje gyvenantys Vokietijos piliečiai, kurie neatitinka šių sąlygų (pavyzdžiui, dėl to, kad per pastaruosius 25 metus tris mėnesius be pertraukos negyveno Vokietijoje), taip pat gali prašyti būti įrašyti į rinkėjų sąrašą, jei dėl kitų priežasčių jie asmeniškai ir tiesiogiai žino politines aplinkybes Vokietijos Federacinėje Respublikoje ir yra su jomis susiję (pavyzdžiui, užsienyje dirbantys asmenys, užsienyje dirbantys darbininkai, užsienyje gyvenantys vokiečiai, kurie per savo veiklą asociacijose, partijose ar kitose organizacijose yra reikšmingai įsitraukę į Vokietijos politiką ir visuomenę ir apibūdina savo dalyvavimą). Jie taip pat balsuoja toje apygardoje, kurioje buvo registruoti paskutinį kartą. Jei atitinkamas asmuo niekada nebuvo registruotas kaip Vokietijos gyventojas, jis priskiriamas savivaldybei, su kuria jis yra labiausiai susijęs.

Parengė

Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus

Patarėjas Giedrius Kanapka

Tel. (8 5) 239 6874, el. p. giedrius.kanapka@lrs.lt

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija.

Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą.

Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.

© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2023